

• Compendiū theologie

Deliberat^o dici aut reputari. qz vt ex iam dictis apparet/añ sufficientē deliberatō/nem debitāq; piculi z pcti aduertētiā seu aīaduersionē. z sic anteq; (vt iam dictū ē) ipsa ratio inferior ad suū ppiū actū q̄ est deliberari z rōcinari debite recurreret/legesq; seu reglas hūanas quib; innitit cōsulere. vel forsan anteq; naturā z grauedinē ipsius piculi z pcti plene cognosceret z aduerteret. talis ei^o imozatio talisq; iproprius z ipfectus p̄sensus cōtingit. q̄ oīa tñ dicitā ipsius rōnis inferioris imozatōez dicitūq; impropriū z ipfectū precedere debuissent. z omīno necessaria sunt aīq; talis eius imozatio talisq; cōsensus dici possit dicitūq; debeat verus z pfect^o esse. ex inde pctm̄ mortale p̄tingere posse. Hec etiā in isto casu respectu ipsi^o supioris rōnis debet talis illecebra seu delectatō morosa/mora consensus reputari. Quia vt sepe in simili supra tactū est. ex q̄ ipa ratō inferior q; sic circa talem illecebrā seu carnalem delectatōem imozet/facit q̄si suspensa z nō bñ aduertēs nec debite añ talem imozatōem ad suū propriū actum q̄ est deliberari ratiocinari. recurrēs se q; piculū seu peccatū quod iminebat z incūbebat considerādo z attendēdo. leges q; seu regulas humanas q̄bus innitit cōsulendo eleuās a minori d; dici ad iudiciū supioris rōnis que altior z sublimior est eam scilz cōsulendo recurrisse z se eleuasse. Et sic nō mirū si ipa rō supior/que de se z p se circa tales actus carnales z terrenos nō intendit/ nec se sp̄ ex se ipa circa eas leges seu regulas diuinas z eternas cōsulēdo applicat. q̄si suspēsa z nō bñ aduertēs z sic indeliberata z p consequēs nec vere nec interpretatiue cōsentēs debz in hoc casu dici z reputari. Et iā vt iā tactū est natura istius q̄rti modi seu istius q̄rte qlitatis se habēdi rōnis/vt videre claz est/hoc de se habet z importat. cū exp̄sse importet rōnem inferiorē circa talem illecebrā seu carnalem delectatōez ante sufficientē deliberatōem debitāq; aduertentiā seu aīaduersionē piculi z peccati quod exinde imminet z incūbit/imozatā esse. Nā si poneret ipa rō inferior sic post sufficientē deliberatōem. debitāq; aduertentiā piculi z peccati imozata fuisse. iā vt in simili statū tactū est nō iste q̄rtus mod^o seu ista q̄rta qlitas se habēdi ipsius rōnis esset. sed vnus

duoz modozū seu qlitatū immediate explicatoz. scz vel sextus vel q̄ntus: Et intelligant hec oīa hic statū supra p̄dictorum sex modozū seu sex qlitatū se circa delectationē habēdi ipsius rōnis tractata principaliter de consensu in delectatōem cogitatis. i. q̄ habet cogitādo. Nā talis consensus (vt sepe supra tactū est) principaliter ad rōem inferiorē p̄tinet sicut ad ipam p̄tinet cogitare. i. act^o ipse cogitōnis. z etiā ad ipm̄ qd̄ est cogitare vel non cogitare in q̄ntū accipit vt ad illā actōem ordinat. Quod notāter d;: Nā est quēdā aliū cōsensum in delectatōem repire. s. in delectatōez actus seu opis. maxime dū ille actus seu illd̄ opus est in fieri. q̄ consensus in talē delectatōem sicut z ipē cōsensus in illum actū seu op^o/ad solā rōnem supiozem spectat z non ad inferiorē.

Utrū cōsensus in

delectatōem sit semp peccatum. z quod:

Quia in supius tractatis z sp̄a liter modicū supra/ in declaratione sex modozū seu sex qlitatū/ se circa delectatōem habēdi ipsius rōnis/sepe de cōsensu in delectatōez facta est mentio/interdūq; tactū quō consensus etiā verus z deliberatus. z etiā ipsius rōnis supioris in delectatōem/nō sp̄ est pctm̄ mortale. Pro hui^o necnō aliquorū ex precedentib; maiori declaratōe. q̄nq; rememorāda z aduertēda veniūt. **P**ri^o mū q; oīs delectatio habz aliqd̄ propriū z principale obiectū/circa qd̄ fert z versat. Hec eni aliter vt clarū est possit delectatō causari z haberi. si nō circa aliqd̄ principaliter ferret z versaret. **S**cōm qd̄ etiā iuxta dictū phi/omīs delectatō siue sit in appetitu sensitiuo. siue in appetitu intellectiuo. siue (vt modicū supra tactū est) sit in cogitādoe solū. siue in actu seu executōne actus/aliquā opatōez cōsequit. Etenī (vt in supiorib; declaratū est) omīs delectatio/ex triū concursu causari h; z causatur. scz ex bonū z conueniēs p vim appetitiuam adeptōe. z ad eā applicatione. pro ut scz tale bonū z cōueniēs/sentit vel q̄ litercūq; percipitur. que duo sunt. scz ipm̄ bonū z conueniēs qd̄ sic sentit z percipit. z ipa vis appetitiua que sic illud sentit z appetit z tertij. scz cognitōis talis adeptōis z applicatōis. Nūc igit ad propositum

clarum est istud fieri nō posse. qn primo! (vt iam tactum est) ibi sit aliqd propriū z principale obiectū scz illud bonū z cōueniens qd sic adipiscit̄ z applicat̄. qn etiā scdo ibi sit aliqua opatio scz tā illa ipius boni z conueniētis adeptio z applicatio que sine aliqua opatiōe fieri nō potest. q̄ etiā ipius actualis talis adeptiois z applicatiōis cognitio q̄ etiā quedā opatio est. imo ipsa propria opatio eē dese qdā bonū z conueniēs est. Exēpli gratia. Delectat̄ aliquis in visione alicui⁹ rei pulcre. vel in gustu alicui⁹ rei sapide seu saporose. vel in rememoratōe alicui⁹ magni honoris habitū. vel aliqua simili cogitatōe clarū est in tali delectatiōe tria cōcurrere. scz Primo ipam rem que sic delectabiliter videtur vel gustat̄ vel rememorat̄ vel cogitatur. z illa est illius delectatiōis propriū z principale obiectū. Scdo ipam vim appetitiuā. que p̄ quandā opatiōem vtputa talem visionē. gustationē rememoratōez vel cogitatōnem/illā rem tanq̄ suū obiectum cōplacētē adipiscit̄ z sibi applicatum habz z in eo quietat̄. Et tertio cognitionē illius adeptiois z applicatiōis. q̄ si nō interueniret nulla pprie esset delectatō vt satis in superiorib⁹ exēplificatū est de infantib⁹ z insensatis. Ex quib⁹ iterū videri potest. quō delectatio q̄libet/ pōt ad duo compari seu referri. vel scz ad illō propriū z principale obiectū circa qd vel in q̄ sic versat̄. vel ad illā opatiōem quā sic cōsequit̄. Tertiū aduertendū. q̄ etiā ipse cōsensus in delectatiōem/qui multū ampli⁹ q̄ ipsa sola delectatio ponit̄ importat. q̄ q̄ (vt in superioribus pluries tactū est) ipi rationi semp attribuit̄. consequē etiā si int̄ueniat/quandā aliā ipius rōnis opatiōez scz quandā diiudicatōem seu rōcinatōez. Nec enī (vt claz est) ratio ipsa in delectatiōe aliquā cōsentire posset. nisi p̄us ei⁹ apprehensionē de ea quodāmodo diiudicaret seu rōcinaret. Ista aut̄ diiudicatio seu rōcinatio/nō est aliud nisi quidā ipsius ratiōis act⁹ interior in mente existēs/qui pprie fieri nō potest nisi per modū cuiusdā cogitatōis seu meditatiōis. que in hoc p̄posito pro eodē accipiūt̄ z reputāt̄. Et hinc est q̄ talis ipius rōnis diiudicatio seu rōcinatio/valde frequēter z q̄ si cōiter cogitatio dicit̄ z appellat̄. imo vt modicū supra tactū est/quādo consensus

in delectatiōem principaliter rōni inferiori attribuit̄. intelligēdum est de delectatiōne que est in cogitatōe z nō de illa q̄ inest actu seu actus executōe. ¶ Quartū aduertendū q̄ quādoq̄ cōtingere potest/q̄ aliqua opatio erit metipm̄ propriū z principale delectatiōis obiectū. sicut posset esse aliq̄ alia res ab extra. qz forsan illa opatio (vt iam tactū est) accipiet̄ a rōne vt bonū z finis in aliquo aliq̄ delectatōe reque sc̄at. iuxta exemplū iam positū. cogitabit aliquis de aliq̄ magna complacētia quā alias habuerit/vel in visione alicui⁹ rei pulcre. vel in gustatiōe alicui⁹ rei sapide vel hmōi. z in ista cogitatōe seu rememoratōe delectabit̄. certū z clarū est q̄ ista delectatio habet pro suo proprio principali obiecto/illā opatiōem que sic cogitatur rememorat̄. scz illā visionē vel illam gustatiōem vel hmōi. ¶ Quintū aduertendū q̄ ampli⁹ cōtingere potest scilz q̄ illa metipria opatio quā defacto ipsa delectatio consequet̄/erit propriū z principale illi⁹ met delectatiōis obiectū. scilicet vis anime appetitiua cui⁹ est proprie delectari in illam opatiōem sicut in quodā sibi bonū z cōueniēs complacēdo reflectet̄. Ut gratia exempli iuxta casum/ iam supra tactū cogitabit aliquis rememorando de aliq̄ magna complacētia quā alias in aliqua re vel in aliqua opatiōe habuerit. z in ista cogitatōe seu rememoratōe delectabit̄ nō quidē q̄ illam delectatiōem quā sic habebat reflectat in illā rem seu in illā opatiōem de q̄ sic cogitabat. sed in ipam p̄pria met cogitatōem quā sic habebit. vtputa quia delectabit̄ ex eo solum q̄ sic cogitat. vel quod sic rememorat̄. certū z clarum est/q̄ in isto casu/ ista delectatio habet pro suo proprio z principali obiecto ipammet cogitatōem circa quā versatur. ¶ Hūc igit̄ predicta ad p̄positū applicando. Triplex reperitur cuiuslibet delectatiōis/propriū z principale obiectū. Aut enim delectatō sic aliquā (vt semp fieri iā tactum est) opatiōe sequens. Et vt fmo p̄ aliquod p̄ticulare exemplū z q̄ iuxta supra tacta cōmunius contigit/ clarius p̄cedat/ponatur. iuxta casum iā pluries superius tactū. q̄ aliquā cogitatōem consequat̄. ¶ Aut igitur talis delectatio habz pro suo proprio z principali obiecto/ aliq̄ rem ab extra que tunc forsan cogitat̄

Compendiū theologie

Aut habet pro suo proprio et principali obiecto/aliquā aliā opatiōez quasi rem q̄ cogitat. Aut habet pro suo proprio et principali obiecto ipammet cogitatiōez circa quā actualiter versat. ¶ Si primo modo q̄ sc̄z delectatō illa sic cogitatōem aliquā consequēs pra suo proprio et principali obiecto habeat rem aliquā ab extra q̄ cogitatur/sic sc̄z/q̄ licet talis delectatio circa illam cogitationē verset. non tamen ex principali ipsius cogitatiōis intuitu. nec in sola reflexione ad eam. sed principali intuitu/principaliq̄ reflexione/in ipam rē que sic cogitat. Et tunc quādo talis delectatio et etiā consensus in actum peccatū sit et quale/satis ex eis que modicū supra circa naturā ipsius delectatiōis tractata sunt/perpēdi potest cōsiderando sc̄lz (vt ibi tactum est) an talis delectatio sit naturalis. an voluntaria. et an sit circa rem licitā aut illicitam. et an sit moderata aut immoderata. et an talis cōsensus sit verus et expressus. aut interpretatiuus et equiuales et an sit ipsius rationis superioris vel solū inferioris. et hmoi que ibi diffuse explicata sunt. ¶ Si vero secūdo modo. q̄ sc̄z illa delectatio p suo proprio et principali obiecto habeat aliquā aliā opatiōem que cogitat. sic sc̄lz q̄ q̄uis vt iam statim tactum est/talis delectatio circa talem cogitationē versetur. nō tamen ex principali ipsius cogitatiōis intuitu. nec in sola reflexione ad eam/sed principali intuitu/principaliq̄ reflexione in ipam aliā opatiōem que sic cogitat. Et tunc si talis opatiō sic cogitata que est propriū et principale obiectum illius delectatiōis/sit de se peccati veniale. tunc cōsensus etiā verus et deliberatus in talem delectatiōem que sic circa talem delectatiōem versatur nō erit nisi veniale peccatū. Si autē illa opatiō sic cogitata que est propriū et principale obiectum illius delectatiōis/sit peccatū mortale. tūc etiā consensus verus et deliberatus in delectatiōem que sic circa talem cogitatiōem versatur/etiā si tunc iuxta quod modicū supra declaratū est nō assit voluntas deliberata perficiendi actū si facultas adesset erit peccatū mortale. quia q̄ homo in cogitatione talis opatiōis principali eius intuitu/principaliq̄ reflexione in eā delectet/non cōtingit nisi ex eo q̄ eius affectus seu appetitus est in illā opatiōem sic

cogitatā inclinatus. Et ideo etiā q̄ in talem delectatiōem cōsentiat/nihil aliud est q̄ q̄ ipse ex deliberatiōe eligat seu in hoc consentiat. q̄ affectus suus seu appetitus in illam opatiōem sic cogitatā inclinatus pmaneat et persistat. Nullus enī delectat nisi in eo q̄ suo affectui seu appetitui est conforme. Ex autē aliquis ex deliberatiōne eligat seu consentiat q̄ affectus suus seu appetitus his que peccata mortalia sunt conforme/ est peccatū mortale. Et ideo talis cōsensus in talem delectatiōem que circa cogitatiōem opatiōis peccati mortalis tali respectu versatur/est peccatū mortale. ¶ Si vero tertio modo. q̄ sc̄lz illa delectatio pro suo proprio et principali obiecto/habeat ipammet cogitatiōem circa quā actualiter versat. sic sc̄z q̄ ipsa delectatio circa talem cogitatiōem feratur in se principaliq̄ ipsius cogitatiōis intuitu/principaliq̄ reflexione in eam. vt puta iuxta supra tacta. q̄ quis in talem cogitatiōnem ex eo solum q̄ sic cogitat delectetur. Et tūc quia talis cogitatiō etiā si versetur circa rem aut opatiōem que de se peccatum mortale existat. nō est tamē de se peccatū mortale. immo vel veniale tantū. Vt puta. cum aliquis vt interdū cōtingit/vane et inutiliter cogitat. vel omnino sine peccato. vt puta cum aliquis vtiliter. sicut p predicando vel disputando de tali re vel opatiōe cogitat. ideo consensus etiā verus et deliberatus in talem delectatiōem/nō est peccatum mortale. sed solum iuxta quod iam tactū est. vel veniale tantū vel nullum. Quia q̄ homo etiā ex deliberatiōne suum affectū seu appetitū in his que de se peccata nō sunt. vel nō nisi venialia eligat vel consentiat esse inclinatus. nō potest esse peccatū mortale de se. nisi alie circumstantie concurrerent. quia cogitatio quecumq̄ sit in seipam solum reflexa nisi alia vt iam tactū est cōcurrerēt/nūq̄ de se et fm se est peccatū mortale. ¶ Et quia istud nō nullis posset aliqualit̄ intricatū seu obscurum videri. Ad clariorem intelligentiam exemplificāt doctores respectu duorum vltimorū mēbrorū istius distinctionis hic immediate supra posite de cogitatione fornicatiōis. Et enī vt dicunt cogitans de operatiōe seu actu fornicatiōis. sic cogitando/duobus principaliter respectibus delectari potest. Aut enim

sic cogitando / in ipsa sua cogitatione delectabitur in respectu et reflexione ad ipsum actum seu ipsam operationem fornicationis. quam sic cogitat. sic scilicet quod principali intuitu talis operationis fornicationis. principali quod reflexione in eam in tali cogitatione delectatur. Aut sic cogitando in ipsa cogitatione delectatur / solo respectu solaque reflexione in ipsam suam cogitationem. ex eo solum scilicet delectatus quod sic cogitat. Si primo modo: tunc consensus deliberatus in talem delectationem que sic super tali cogitatione fornicationis versatur / etiam si desit voluntas deliberata perficienti actu / est peccatum mortale. quia talis consensus iuxta quod statim supra declaratum est / nihil aliud est quam ex deliberatione quis eligat seu consentiat quod affectus suus / seu appetitus permaneat et persistat inclinatus in fornicationem. quod est peccatum mortale. cum fornicatio de se peccatum mortale existat. Et deliberatione etenim (ut sepe supra tactum est) eligere seu consentire / quod affectus suus seu appetitus permaneat et persistat inclinatus in aliquid. seu conformetur alicui quod de se peccatum mortale existit. est peccatum mortale. Si secundo modo delectetur. cum talis cogitatio de se et secundum se non sit peccatum mortale. immo / ut supra tactum est possit utiliter ut pro predicando vel disputando de fornicatione haberi. sic nec etiam consensus deliberatus in talem delectationem / erit peccatum mortale. sed veniale tantum. vel forsan nullum. quia ut etiam sepe supra tactum est / ex deliberatione eligere seu consentire affectum suum seu appetitum esse inclinatum in aliquid / seu conforme alicui. quod de se et secundum se peccatum mortale non existat. non est etiam mortale peccatum. Et propter ista in declaratione ultimi sex modorum seu sex qualitatum se circa delectationem habendi ipsius rationis supra positorum / notanter addita est illa clausula. maxime si feratur ille consensus in ipsam illecebram seu carnalem delectationem / tanquam in rem aut operationem / seu actum super quo vel circa quem ipsa illecebra seu carnalis delectatio sic insurgit et versatur. et qui talis illecebre seu carnalis delectationis esset principale obiectum ut est ibi videre. Et intelligantur semper in omnibus premissis iuxta quod late in modicum supra tactis declaratum est.

consensus verus et deliberatus esse. quando scilicet ratio superior in huiusmodi delectationibus expresse consentiendo concurrat. vel eas post sufficientem deliberationem debitamque advertentiam seu animadvertionem periculi et peccati quod inde imminet et incumbit reprimere negligit. Et hec quo ad ea que circa materiam delectationis et consensus in eam. an scilicet et quando et qualia peccata existant / ex dictis doctorum quantum ad hunc tractatum spectare et sufficere visum est / recolligi et dici potuerunt.

De consensu in actu an sit peccatum. et quod.

B

Quia vero prout in superioribus ubi de hac presenti materia scilicet de natura primorum motuum delectationis et consensus in actum peccati tractari incepit / actum est. licet iam proxime monstratum est possit circa consensum deliberatum in delectationem peccati mortale formaliter insurgere et contingere. Immo communius iuxta tamen modificationes modicum supra positas / insurgat et contingat. non propter ea tamen in tali consensu in delectationem adeo est completa tentatio / quin ulterius progredi possit scilicet usque ad ipsum consensum in actum exteriorum. immo in ipso solo consensu in actum exteriorum dicat tentatio suppleri. ultraque progredi non posse. cum non videatur quid ultra consensum in actum exteriorum ipsa tentatio operari posset. propter istud et etiam servando ordinem predispositum / post expositionem et declarationem nature et qualitatis ipsorum primorum motuum / ipsiusque delectationis. venit aliquantulum de natura et qualitate ipsius consensus in actum tractandum et declarandum. Circa quod primo rememorandum venit. quod iam modicum supra scilicet de ipsa delectatione et de consensu in ea. cui parti rationis attribuantur tractatum est aliquid liter tangi incepit. scilicet quod consensus in actum seu actus executionem / semper rationi superiori attribuitur. secundum tamen quod in ipsa ratione voluntas includitur. propter quod iuxta superius tacta consensus ille voluntari dicitur. Et causa est. quia iam ibi etiam aliquantulum apertum incepit. Cum enim consensus in aliquid / de se importet vel presupponat

Compendiū Theologie

quoddā iudiciū de eo in quod sic cōsenti-
tur. nec enī aliter cōsensus proprie in ali-
quid fieri posset. nisi p̄ pri^o de illo in quo
sic consentit/ eiusq; qualitate ⁊ natura q̄/
dammodo iudicariū esset. ⁊ in omni iudicio
(quod bene considerandū venit) vltima
sentētia ad supremū auditoriū seu iudica-
toriū spectet ⁊ ptineat. cum insup (vt etiā
sepe supra tactū est) omniū negociorū seu
opationum humanarū iudiciū/ ad rōem
siue superiorem siue inferiorē spectet. fm̄ ta-
men respectū ad duplicē regulā fm̄ quaz
omnes opationes humane (vt sepissime
etiā dictū est) regulari habent. scilz vel re-
gulam legis humane que sumit̄ ex rebus
creat̄ quas naturaliter homo cognoscit:
cui regule ratio inferior innitit̄. vel regu-
lam legis diuine que sumit̄ ex rebus eter-
nis ⁊ increatis ad quas homo spirituali-
ter inclinā. cui regule/ ratio superior inni-
titur. ⁊ ita sit q̄ ipsa regula legis diuine.
sit superior. immo suprema/ ⁊ p̄ cōsequens
supremū auditoriū ⁊ iudicatoriū. vltima
q; sentētia ad illā ptem rationis ptineat.
que sic ipsi regule legis diuine que supre-
ma est innitit̄. que est ps̄ superior seu rō su-
pior. Cum p̄terea de plurib; se inuicē con-
sequētib; occurrit iudicandū/ finale iudi-
ciū finalis q; sententia sit de illo quod in
tali consecutōe seu cōcursu est vltimū vl-
timoq; occurrit. Et ī negocijs humanis
vltimū quod sequit̄ ⁊ occurrit/ sit ipse rea-
lis actus seu ipius act^o executio. Et p̄ cō-
sequens iudiciū de ipso actu/ seu act^o ipsi-
us executōe. sit iudiciū finale sententiaq;
finalis/ ⁊ sic ad supremū auditoriū seu iu-
dicatoriū ptinens. seq̄tur manifeste q̄ ad
ipam rōnem superiorem ad quā sic (vt ta-
ctum est) iudiciū supremū finalisq; sentē-
tia negociorū seu opationū humanarū spe-
ctant iudiciū de ipso actu seu ipius act^o
executōe spectat ⁊ ptinet. ⁊ p̄ consequēs
etiā cōsensus in ipm̄ actū seu ipius act^o
executionē quando interuenit. cum non
nisi vt tactū est post iudiciū supremū ac-
finale/ de ipso actu habitū/ intuenire pos-
sit. Ex quo iterū sequit̄ q̄ (vt etiā in supi-
oribus sepe est tactū) q̄tenscūq; talis ip-
sius rōnis superioris cōsensus. siue ver^o
⁊ expressus. siue equiuales ⁊ interpretatiu^o
in actu ⁊ aliq̄ qui ex suo genere vel aliq̄
circumstātia peccatū mortale existit. iter-
uenit. talis cōsensus est peccatū mortale.

Quia semp̄ talis ipius rationis superioris
in talem actū peccati cōsensus/ etiā si ip-
se realis actus iuxta tamēn modificatio-
nē modicū infra tangendā/ nō procederz
seu subsequeret/ est tale peccatū quale eēt
ipse realis actus. Et ratio iā quodāmodo
in superioribus tacta est. ex premissisq; su-
mi pōt. ¶ Et primo respectu cōsensus. 20
veri ⁊ expressi ipius rationis superioris.
Nam ipsa ratio superior ad quā/ vt sic sta-
tū tactū est/ talis cōsensus in huiusmo-
di actū qui de se ex suoq; genere vel ex ali-
qua circūstantia peccatū mortale est per-
tinet. nullo modo in dictū verū ⁊ exp̄sum
cōsensum inclinari posset/ quin p̄us de
ipso actu eiusq; natura ⁊ qualitate deli-
berauerit ⁊ iudicauerit. alias vt supra ta-
ctum est nō esset verus ⁊ expressus consen-
sus. Deliberare autē ⁊ indicare maxie cir-
ca tales actus humanos nō potest. nisi re-
gulam legis diuine ⁊ eterne cui sic inni-
tur/ consulat. Consulta autē regula legis
diuine ⁊ eterne/ in talem actū qui sic de se
ex suoq; genere vel ex circūstantia aliqua
peccatū mortale existit/ consentire nō po-
test. quin ipam regulā ⁊ legē diuinā ⁊ eter-
nam/ actu ⁊ realiter contēnat ⁊ spernat. se-
q; ab ea totaliter ⁊ fm̄ habitum auertat.
Actu autē ⁊ realiter/ regulam legis diui-
nez eterne contēneret ⁊ spernere/ seq; ab ea
totaliter ⁊ fm̄ habitū auertere non potest
quin peccatū mortale existat. Sequitur er-
go predicta simul adaptādo ⁊ applicādo
q̄ ipsa ratio superior in talē actum peccati
mortalis vere ⁊ exp̄sse p̄sentire non p̄t/ q̄n
peccatū mortale existat. ¶ Respectu hō con-
sensus ipius rōnis superioris equalentis ⁊
interpretatiui hoc idē patz. qz talis act^o qui
sic de se/ ex suoq; genere vel aliqua circūm-
stantia/ peccatū mortale existit. cū de ipso
supremū ⁊ finale iudiciū vt sepe supra ta-
ctum est ad ipam rōnem superiorē spectet
⁊ ptineat. committi non potest. nec in rea-
lem executionē deduci. q̄n ipsa ratio supi-
or/ negligens fuerit ipm̄ impedire. volūta-
tēq; respectu illi^o regularē ⁊ rep̄mere. ⁊ per
consequēs/ quin etiā regulā legis diuine ⁊
eterne actu ⁊ realiter si tūc de ea actu cogi-
tabat. vel per modū cuiusdā inexcusabi-
lis obmissionis et negligentie. si tunc de
ea non cogitabat. cum in tali actu cogi-
tare debuisset. contempserit et spreuerit/
ac se ab ea totaliter. et secundū habitum

auerterit Et ex hinc dicit beatus Thomā:
 prima secūde sue summe: q̄ rō supior/ in
 ipm actū peccati consentire dicit/ non so
 lum qz fm rōes eternas semp moueat ad
 agendū. sed etiā qz fm rōes eternas nō
 dissentit. ¶ Ad ppositū etiam istoꝝ dicit
 Aug. de trinitate. Non potest pctm effi
 caciē ppetrandū mēte decerni. nisi illa mē
 tis intētio penes quā summa ptās z mē
 bra in opus mouēdi vel ab ope cohiben
 di (loquēs de ratiōe supiori. put etiā volū
 tatē iuxta quod iā dictū est includit) ma
 le actioni cedat vel seruīat. Prout hec la
 tius modicū supra. z specialit̄ in declara
 tione quinti sex modoz seu sex qualitātū
 se circa delectatōem habēdi ipsius ratiōis
 declarata sunt. Que ibi tacta/ pnt ad hoc
 ppositū/ respectu cōsensus ipsius rōis
 supioris in ipm actū applicari Et adhuc
 p̄mpli^z z efficac^z. cum nō tāta culpa ipi
 rōni supiori imputari habeat. nec faciliē
 tam graue peccatū insurgat/ dū ipsa vere
 z expresse aut equiualeuter z interptatiue
 in delectatōem que in sola cogitatōe cōsi
 stit z versat consentit. sicut qm vere z exp̄
 se aut equalenter z interptatiue in ipsum
 actū peccati cōsentit ipsi^z actus execu
 tionē. ¶ Notant in pmissis vbi respectu
 psensus ipsius rōis supioris/ in id qd de
 se ex suoqz genere vel aliqua circūstantia
 est pctm mortale. de auersione a regula le
 gis diuine z eterne/ facta est mētio. addi
 ta sunt ista verba. totalit̄ z fm habitum.
 Etenī auerti a regula legis diuine z eterne
 (prout iam in supioribus vbi p̄cipue de
 hac pnti materia nature peccati venialis
 tractari incepit aliq̄liter declaratū est) du
 pliciter cōtingere pōt ¶ Vel scz totaliter
 id est fm habitū. qui pprie in hoc pposito
 nihil aliud est/ q̄ quedā inordinatio mē
 tis z intētiōis dispositio/ ponēs seu con
 stituēs alterū finē. Qd fit z cōtingit in oī
 actu qui de se suoqz genere aut aliq̄ circū
 stantia/ hz et importat/ qd pctm mortale
 existat. licet forsan p tunc talis inordina
 ta mentis et intētiōis dispositio/ non at
 tenderet neqz occurreret. Et ex hinc etiā
 (vt iā satis declaratū est) consensus rōnis
 supioris in talē actum/ est mortale pctm.
 quia sine tali auersione/ non potest in talē
 actū interuenire ¶ Vel cōtingit tal auer
 sio/ nō totaliter. i. nō fm habitū s; in actu
 solum. i. p illo actu q̄ fit seu exercet respe

ctu cui^z est bñ aliq̄lis a regula ipsius diui/
 ne et eterne legis inordinatio. s; non tāta
 nec talis mētis et intētiōis indisposi
 tio/ q̄ aliū finem ponat seu constituat Et
 sic est et cōtingit in oīni actu/ qui de se ex
 suoqz genere seu aliq̄ circūstantia/ nō ha
 bet seu importat qd pctm mortale existat.
 sed solū veniale. Nā si illud vsqz adeo p
 cederet/ q̄ illa auersio iuxta qd expositūz
 est/ esset totalis et fm habitū. aliūqz finē
 ponens z constituēs. statim a natura pec
 cati venialis excederet et in naturam pcti
 mortalis trāsiret. vt ibi satis expositū est
 et exp̄pliatū. Et ex hinc similiter consen
 sus ratiōis supioris in talē actū/ q̄ sic de
 se ex suoqz genere aut aliqua circūstantia
 non habet q̄ sit pctm mortale. sed solū ve
 niale. nō erit etiā nisi pctm veniale. qz si
 ne illa totali et fm habitū auersione et cū
 sola quadā inordinatione. potest in talem
 actū interuenire. vt satis ex dictis cōcipe
 est ¶ Et intelligant pmissa q̄ scz psensus
 ratiōis supioris in actū qui de se ex suo
 qz genere aut aliqua circūstantia pctm
 mortale existit/ est pctm mortale. Etiā si
 (vt iā supra tactū est) actus ille in quē sic
 ipsa ratio supior consentit/ realit̄ ab extra
 nō subsequeret seu adimpleret. Si tñ h non
 ex pre ipi^z ratiōis supioris/ ipi^z qz volūta
 tis. vrpote se p^z dictū consensum iā sic in
 illū actū seu illi^z act^z executionē p̄stitū am
 pli^z aduisantis et imutātis. sed ppter defe
 ctū possibilitat̄ facultat̄ vel alicui^z alteri
 us opportunitatis aut circūstantie/ conti
 geret. Nā licet tūc/ reali et effectu/ tal act^z
 non subsequeret z adimpleretur/ pposito
 tamen et affectu/ quantū ad incursum pec
 cati mortal/ subsecut^z d̄r et adimpler^z Et
 hinc commūiter d̄r q̄ volūtas p facto re
 putat. Iuxtaqz istud pprie intelligendū
 venit illō dictū xpi^z Math. v. Omnis qui
 viderit mulierē ad concupiscēdū eā/ iam
 mechatur ē eā in corde suo ¶ Ex oībo sic su
 pi^z circa hāc pntē materiā/ nature et qlita
 tis primoz motū. delectationis et con
 sensus in actū pcti tractat/ ea quodāmo
 do epilogando habetur quō prim^z mor^z
 primo primus ipsius sensualitatis q̄ na
 turalis dicitur/ nullū peccatū est. Secūdo
 vero primus motus eiusdē/ qui ex fomī
 te procedit/ peccatum veniale existit. De
 lectatio autem siue morosa siue non mo
 rosa: mora temporis. Dum tamen non

3

k

Compendiū Theologie

fit morosa mora consensus/ p rōem scilz
superiorem vere & realiter/ aut interpretatiue
& effectualiter deliberati. quod contingit
in secundo tertio & quarto sex modorum
seu sex qualitatum se circa delectationem ha
bendi ipsius rationis superioris superius de
claratis etiā si dicta delectatio sit & feratur
circa ea que de se ex suo q̄ genere vel ex ali
qua circūstantia/ peccata mortalia existūt.
est solum peccatū veniale. Delectatio ve
ro morosa mora cōsensus/ per ratōem scz
superiorem vere & expresse aut interpretatiue
et effectualiter deliberati q̄d contingit in
quinto & vltimo p̄dictorum sex modorū
seu sex qualitatum se habēdi ipsius rōis. rē.
Nec nō etiā consensus in actū. quādo ta
men (vt sepe supra tactū est) sunt & ferunt
sup his que de se ex suo q̄ genere aut ex ali
qua circūstantia peccata mortalia existūt
sunt etiā peccata mortalia. **E**t ad istud
propositū/ per modū exempli applicant
doctores licet diuersimode/ tentationem
que fuit in p̄mis parētibus. Ex quorū di
ctis/ potest sensualitas ipsa/ serpenti cō
parari. Ratō vero inferior vt iam in supi
oribus tactū est/ mulieri eue. Et ratō su
pior viro ade. **U**m igit in ipsa primo
motu. secūdo tamen primo/ ipsius sensua
litas illecebra insurgit. quod nō nisi ex
fomitis corruptiōe puenit. & quasi cū ser
pēs/ comestione pomi eue suggestit. ideo
q̄ tunc peccatū solum veniale est & leuissi
mū. **I**n delectatiōe vero nō morosa mo
ra/ cōsensus/ qui scz cōsensus sit p rōem su
piorē vere & expresse aut interpretatiue
& effectualiter deliberatus. quātūcumq̄
ista dicta delectatio sit forsan morosa mo
ra tempis/ quantūcūq̄ etiā ipsa rō inferi
or iuxta p̄dictos scdm̄ tertiu & quartū
sex modorū seu sex q̄litatū se habēdi. rē. vel
circa talē delectatiōem/ nō bene aduertat.
vel subito aut improprie etiā in eā cōsen
tiat. tunc mulier sine viro/ ip̄oq̄ ignoran
te/ cōmedere dicit. Ideoq̄ tūc solum pec
catū veniale est. qz q̄ in delectatiōe pecca
tum mortale interueniat/ a consensu viri
scz ratōis superioris. vero & exp̄sso aut int
p̄ratiuo & effectuali & nō alias procedit
In delectatiōe vero morosa mora cōsen
sus interpretatiui & effectualis. quādo scilz
ratio ipsa superior iuxta quintū sex modo
rū p̄dictorū seu sex qualitatum se habēdi
ipsius ratōis rē. talē delectatiōē rep̄mere

negligit. tūc mulier sola/ sed tamē viro sci
ente comedit. & tūc licet vir non cōmedat.
propter illū tamē eius cōsensum interpreta
tiui & effectualē/ peccatū mortale efficit.
etiā si (vt sepe dictū est) desit voluntas p̄fi
ciendi actū. rē. Quia mulier bñ potest si
ne viro cōmedere. mortaliter autē sine viro
cōsensu vero & exp̄sso/ aut interpretatiuo &
effectuali/ non potest peccare. **I**n dele
ctatione vero morosa/ mora cōsensus veri
& exp̄sso. quando scilz ratio ipsa superior/ iu
xta vltimū sex modorū p̄dictorū seu sex
qualitatum se habēdi ipsius rationis. rē.
vere & expresse consentit. tunc vir non so
lum consentit. sed sicut & mulier comedit
& etiā si desit voluntas p̄ficiendi actū. rē.
est peccatū & grauius q̄ in casu p̄cedēti
Grauius etenim est in talem illicitam dele
ctationē vere & expresse consentire. q̄ nō
reprimēdo/ interpretatiue & effectualiter
cōsensum prebere. **I**n consensu vero in
actum peccati seu ipsius actus executio
nem/ qui (vt late supra declaratū est) soli
rationi superiori attribuitur/ est ac si vir nō
solū sicut & mulier cōmederet. s; q̄dam mo
do ac si iuberet & p̄ciperet. & tūc etiā si iu
xta superius tacta/ talis actus realiter ab ex
tra non p̄cederet & seq̄ret/ est pctm̄ morta
le. Et adhuc graui⁹ q̄ in casib; p̄cedētib;
in q̄ntū scilz (vt etiā supra monstratū est)
graui⁹ est i actū pcti seu ipsi⁹ act⁹ execu
tionem q̄ in solā ei⁹ delectatiōē cōsentire
Vel aliē dici poss; qz scilz in delectatiōe
morosa mora cōsensus veri & exp̄sso ipsius
rōis superioris de q̄ statū supra vir n̄ cōme
dit sicut mulier. s; solū cōmestioni mulier
cōsentit sicut supra dictū ē fieri i delectati
one morosa mora cōsensus interpretatiui et
effectualis eiusdē rōis superioris. Est qz p̄pter
h̄mōi cōsensu⁹ vere & exp̄sso/ pctm̄ morta
le. s; q̄m vt iā tactū ē q̄ i tali cōsensu int
p̄ratiuo & effectuali. in q̄ntū. s. graui⁹ ē ve
re & exp̄sso in aliq̄ malū cōsentire q̄ inter
p̄ratiue & effectuali. S; i cōsensu ipsius rō
is superioris in actū pcti seu in ipsi⁹ act⁹ exe
cutionē. etiā si vt statū dictū ē talis act⁹ rea
lit ab extra n̄ p̄cederet & seq̄ret. vir n̄ solū
cōsentit s; sicut & mulier cōmedit. & tūc ē ten
tatio de se cōsummata & p̄fecta. Et intelligāt
he exēplificatiōes iuxta superius declarata.
q̄n. s. h̄mōi delectatiōes/ cōsensusq̄ i actū
sunt & ferunt super his que de se ex suo q̄
genere aut ex aliqua circūstantia peccata

mortalia existunt. **E**t hec quo ad talem materiam nature primorum motuum delectationis et consensus in actu ordinis et progressus tenentur. in quantum de eis ad propositum huius octavi tractatus istius libelli tractandum occurrebat dicta sufficiant. Qui latiora videre voluerit habet ut in superioribus in simili tactum est doctores plurimos tam magistrum in. ij. sententiarum quam alios super dicto passu tractantes. quod etiam beatus Thomas prima secundae secundae prae suae summe

2 De tribus ad gra-

uitatem peccati conferentibus. **V**ia vero iam receter et etiam in superioribus maxime in declaratione nature et qualitatis peccati mortalis dictum et monstratum est. quod non nisi actus aliquis de sui forsan natura ex suo genere peccatum non esset vel forsan veniale solus ex intentionis corruptione vel ratione remorsus conscientie seu aliqua alia circumstantia potest peccatum mortale effici. Ex propter etiam ad clarioris semper cognitionem distinctionis seu nature peccati venialis a peccato mortali circa cuius declarationem presens principaliter materia versatur. visum est expediens de his tribus hic summam aliquam perstringere. De intentione ac fine actionis seu operationis. De esse sui natura et qualitate conscientie. De natura qualitate ac numero circumstantiarum.

De intentione ac fi-

ne actionis seu operationis. **I**n circa primum est advertendum quod intentio in generali putat hic et in materia morali. scilicet virtutis et peccati sumitur sic describitur. Intentio est actus voluntatis in aliquo fine tendentis. per aliquid vel aliquod ad illum finem ordinata. Dicitur enim intentio quasi in illud tentio. Nam intentio semper respicit aliquid ut finem scilicet. scilicet quod illud est terminus voluntatis. Ex quo clare apparet quod intentio de se importat et denotat quandam distantiam illi quod sic intendit. Et ideo quando voluntas fertur et intendit immediate in aliquid etiam si illud sit finis ultimus quem tunc sibi constituit. terminus ipsius voluntatis quod per tunc habet. non dicitur tamen proprie esse intentio. sed quoniam affectus seu voluntas in aliquid tamen finem ultimum quem sibi tunc constituit. vel tamen ad illum finem ordina-

tum fertur et tendit. non immediate sed mediis tibus alijs per quod in illud in quod sic fertur et tendit nunc pervenire tunc proprie est intentio. Ut gratia alicuius exempli fertur et tendit principaliter affectus alicuius seu voluntas in suam finalem salutem. et propter ipsam facilius assequendam intendit corpus suum domare et spiritum subicere ut hoc congruenti et cum saniori consilio et auxilio facere possit intendit religionem aliquam intrare. et per hoc faciendo ad aliquem locum talis religionis ire. Iste talis respectu salutis sue quod est ultimus finis quem tunc sibi constituit. respectu etiam dominationis sui corporis ac ingressus religionis. quod sunt fines medij ad illum scilicet finem ut tunc ordinati dicitur proprie habere intentionem. Respectu vero additionis talis loci illi religionis. licet sit quedam voluntatis dispositio. non tamen proprie dicitur esse intentio. **E**x precedenti intentionis in generali descriptione clare et facilius elicitur per descriptionem intentionis recte. per additionem scilicet istorum verborum debitum et debito modo. Et etiam intentionis perversae seu corruptae. per additionem oppositorum seu contrariorum verborum scilicet indebitum et indebito modo. Sic tamen quod in descriptione intentionis recte illa duo verba scilicet debitum et debito modo coniunctim accipiuntur. cum ipsa duo ad hoc quod intentio sit recta necessario habeant concurrere. In descriptione vero intentionis perversae seu corruptae illa duo verba opposita scilicet indebitum et indebito modo accipiuntur diuisim cum alterum eorum ad hoc quod intentio perversa vel corrupta existat per se sufficiat. Et tenim (ut sepe dictum est) plura necesse est ad virtutem concurrere quam ad viciam immo per defectum unius eorum que necessario ad virtutem requiruntur transitur in viciam. **S**u per quibus quantum ad intelligentiam naturae effectus intentionis respectu eorum quod iam in hoc octavo tractatulo huius libelli circa materiam peccati mortalis et peccati venialis tractata sunt et tractabuntur spectare et sufficere videtur. subiunguntur hic aliqua regule notabiles. **P**rima regula est. Ex fine principaliter intento id est respectu finis ultimi qui principaliter in aliquo actu intenditur. actus ille attendi considerari. et iudicari habet. ad hoc scilicet quod dicatur et iudicetur bonus vel malus. meritorius vel demeritorius. Iuxta quod intelligitur applicari per dictum christi